

Seletuskiri haridus- ja teadusministri 3.04.2024. a määruse nr 13 „Välisriigis kõrgharidustasemel õppimiseks ja erialaseks täiendamiseks antavate stipendiumite andmise tingimused ja kord“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse [kõrgharidusseaduse](#) § 15 lõike 4 ja [riigieelarve seaduse](#) § 53¹ lõike 1 alusel.

Eelnõu eesmärgiks on kehtestada suurem Euroopa Ülikool-Instituudi stipendium, tõstes selle seniselt 1470 eurolt kuus 1620 euronit ning täpsustada stipendiumi taotlusvooru väljakuulutamise tingimusi. Lisaks tehakse mitmeid tehnilisi muudatusi määrusega antavate stipendiumite tingimuste ja korra täpsustamiseks.

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduspoliitika ja elukestva õppe osakonna kõrghariduse valdkonna juht Kristi Raudmäe (735 0186; kristi.raudmae@hm.ee) ja sama osakonna peaekspert Nele Dresen (735 0200; nele.dresen@hm.ee) ning õigus- ja personalipoliitika osakonna õigusloome valdkonna õigusnõunik Maarja-Liisa Vahi (735 0297; maarja-liisa.vahi@hm.ee). Eelnõule on oma ettepanekud esitanud Haridus- ja Noorteamet.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Esimese paragrahviga tehakse määruses 37 muudatust ning teises paragrahvis sätestatakse jõustumise tähtaeg.

Eelnõu § 1 punkti 1 muudatus tuleneb soovist täpsustada stipendiumi taotlusvooru väljakuulutamist Haridus- ja Noorteameti (edaspidi *amet*) poolt. Kehtiva seaduse alusel ei ole volitusnormis antud rakendusasutusele õigust kehtestada iseseisvalt stipendiumi andmise viis ja vorm. Seega tuleb kõik stipendiumi andmisega seotud asjaolud kirjeldada ministri määruse tasandil. Sellest lähtuvalt täpsustatakse määruse § 4 lõiget 1 vastava sõnastusega. Taotluse esitamise tähtjaid kehtestatakse kuu täpsusega.

Eelnõu § 1 punktidega 2 – 19 tehakse muudatused Kristjan Jaagu nimelise välisõpingute stipendiumi (edaspidi *välisõpingute stipendium*) osas. **Punktiga 2** täpsustatakse määruse § 6 punktis 4 taotlejale esitatavaid nõudeid. Määrus sätestab kindlad kriteeriumid, kes võib esitada taotluse välisõpingute stipendiumi saamiseks. Üheks tingimuseks on see, et taotlejal ei oleks ameti ees varasemaid täitmata kohustusi sh esitamata aruandeid varasemate stipendiumi saamise kohta. Sellele lisaks täiendatakse määrust lausega, mis välistab stipendiumi taotlemise ka sellisel juhul, kui varasemalt makstud stipendiumi tagasimaksmise võlg on ajatatud. Üldine põhimõte on jätkuvalt see, et kui soovitakse taotleda uut stipendiumi, siis ei tohi olla ameti ees varasemaid täitmata kohustusi.

Eelnõu punktidega 3-5 täpsustatakse määrust välisõpingute stipendiumi taotlemiseks vajalike andmete ja dokumentide osas. Määruse § 7 lõiget 3 punkti 1 ja 2 muudetakse ning lisatakse täiendavalt punkt 1¹. Muudatused on vajalikud tulenevalt asjaolust, et riik kogub teatud isikuandmeid rahvastikuregistrisse ja Eesti hariduse infosüsteemi (edaspidi *EHIS*), ning avaliku ülesande täitmisest lähtuvalt on ametil juurdepääs taotluse esitamiseks nõutud andmetele. Seega ei küsi edaspidi amet isikult täiendavalt neid andmeid, mida on võimalik teistest registritest kätte saada ja kontrollida.

Eelnõu punktiga 6 täpsustatakse määruse § 10, mille lõike 1 alusel otsustatakse välisõpingute taotluste rahuldamine või rahuldamata jätmine. Määruses sätestatud regulatsiooni alusel tugineb taotluse rahuldamata jätmine hindamise tulemusel moodustunud paremusjärjestusele ning taotlusvooru eelarveliste vahendite võimalustele. Taotluse rahuldamata jätmine toimub ka juhul, kui taotleja või taotlus ei vasta määruses sätestatud nõuetele või hindamisel selgub, et iga hindamiskriteeriumi osakaal on vähem kui 50% vastava hindamiskriteeriumi maksimumhindest ja sellise taotluse koondhinne jääb alla 80% maksimaalsest võimalikust koguhindest. Selleks, et määruses oleks selgelt ja üheselt arusaadav, mis juhul on õigus jätta taotlus rahuldamata ning et vastav info oleks koondatud ühte lõikesse, täiendatakse määruse §-i 10 lõikega 1¹.

Punktidega 7 ja 8 täpsustatakse välisõpingute stipendiumi suuruse arvestamise põhimõtteid. Kehtiva määruse järgi ei ole selgelt sätestatud kui pikalt toimub stipendiumi elamistoetuse maksmine osakoormusega õppes õppides. Samuti ei ole öeldud, kui pikalt või kuidas peaks maksma stipendiumi, kui väliskõrgkool ei ole koormust määranud. Seega täiendatakse määrust vastavate täpsustustega ning osakoormusega õppe korral jagatakse täiskoormuse kohta arvestatud elamistoetuse summa proportsionaalselt osakoormusega õppe perioodi kohta 12 kuu kohta ühes õppeaastas kuni õppekava kahekordse nominaalkestvuse lõpuni. Sõidutoetuse määra arvestamisel loetakse Eesti asukohaks isiku rahvastikuregistri järgne elukoht haldusüksuse täpsusega ning arvutatakse vahemaa sihttriigi linna vahel.

Punktiga 9 täpsustatakse määruse § 11 lõiget 7, et selgitada mis juhul, kuidas ja kus on võimalik taotleda õppemaksu toetuse suurendamist ning mis dokumendid tuleb selleks ametile esitada. Põhjendatud juhtudel tuleb enne õppeaasta algust esitada vastav taotlus taotluskeskkonnas, koos õppemaksu tõendava kinnitusega.

Punktiga 10 asendatakse stipendiumi makseperioodi „õppekuu“ sõnaga „kuu“. Kuna stipendiumi makstakse ka suvekuude eest, siis ei ole põhjendatud kasutada mõistet õppekuu.

Punktides 11, 12 ja 13 tehtavad muudatused puudutavad määruse 4. jagu, mille § 13 koondab stipendiumi saaja kohustusi. Lisaks kohustustele on stipendiumi saajal ka õigused. Selleks, et stipendiumisaaja õigused ja kohustused oleksid üheselt arusaadavad, täiendatakse § 13 ning lisatakse eraldi lõige stipendiumi saaja õigustega. Stipendiumi saajal on õigus stipendiumit loobuda või tagastada täies ulatuses igal ajal, taotleda elamistoetuse kõrgemat määra või õppemaksu toetuse suurendamist, esitada taotlus stipendiumi tagasimaksmise ajatamiseks, tööleasumis- või töötamiskohustuse peatamiseks. Samuti on stipendiumi saajal õigus tutvuda tema kohta koostatud dokumentidega ja saada ametilt informatsiooni.

Punktide 14 ja 15 muudatused puudutavad stipendiumi saaja tööleasumis- ja töötamiskohustust. Stipendiumi saamise korral on üheks stipendiumi saaja kohustuseks asuda pärast lõpetamist Eesti heaks tööle. Tööle asumine ja töötamine on kohati erinevad mõisted, mistõttu täpsuse ja selguse huvides täpsustatakse määruses kasutatud mõistet „töötamiskohustus“ ja asendatakse see mõistega „tööleasumis- ja töötamiskohustus“.

Punktides 16–19 täpsustatakse välisõpingute stipendiumi tagasinõudmisega seotud muudatusi. Senine määrus käsitles teatud olukordades stipendiumi tagastamist stipendiumisaaja kohustusena. Muudatusega see põhimõte säilib, kuid sätestatakse läbi ameti õiguse stipendium tagasi nõuda – olukorrale vastavalt kas siis täies mahus või osaliselt. Kuivõrd stipendiumisaaja kohustus stipendium tagasi maksta tuleneb määruse §-st 13 ja ametil puudub õiguslik alus stipendiumi tagasinõude otsuse tegemiseks, siis ongi vastavat sätet muudetud. Määruse § 16 lõikes 1 nimetatakse, millistel juhtudel on ametil õigus osaliselt või täielikult stipendium tagasi nõuda: välisõpingute katkestamisel õpingute kestmisel üle õppekava kahekordse nominaalkestvuse, stipendiumi saaja ei ole osalnud õppetöös, tööleasumis- või

töötamiskohustuse mittetäitmisel, kui õppemaksu tasumiseks on saadud toetust ka teistest rahastusallikatest.

Eelnõu § 1 punktidega 20–27 tehakse muudatused Kristjan Jaagu nimelise õpirände stipendiumi (edaspidi *õpirände stipendium*) osas. **Punktides 20 ja 21** täpsustatakse õpirände stipendiumi taotlejale esitatavaid nõudeid. Kehtiv määruse § 24 lg 4 näeb ette, et isikule, kellele on taotlusvooru tähtpäevaga samal õppeaastal määratud kuni kaks õpirände stipendiumi, ei määrata õpirände stipendiumi, kuid määruse § 18 ei välista sellise taotleja taotluse esitamist. Et selline isik taotlejana välistada (taotlusnõuetest tuvastaks, et ta pole taotleja ja teki alus lugeda selline taotleja mittevastavaks), täiendatakse määruse § 18 lg 1 punktiga 5.

Punkti 21 muudatusega täpsustatakse, et stipendiumi ei ole võimalik taotleda ka neil, kes varasemalt on jäänud ameti ees võlgu, kuid kellele on tagasimaksmiseks koostatud maksegraafik või peatatud tagasimakse. Seega kehtib üldreegel, et ühegi varasema võlga ei ole õigust uuesti stipendiumi taotlema tulla.

Punktiga 22 täpsustatakse määrust õpirände stipendiumi taotlemiseks vajalike andmete ja dokumentide osas. Juhul kui isiku andmed on olemas rahvastikuregistris, siis ei ole vajalik esitada dokumentide koopiaid ametile, kuna need on kättesaadavad läbi andmevahetuse rahvastikuregistrist.

Punkti 23 muudatusega täpsustatakse õpirände sõidutoetuse arvestamise põhimõtteid. Sõidutoetuse arvestuse aluseks loetakse vahemaad kahe sihtkoha vahel. Kuna § 23 lõige 2 sõidutoetuse arvestamise alguspunkti ei ole võimalik võtta aadressi täpsusega, siis muudetakse määruse sõnastust selliselt, et vahemaad mõõdetakse linnade vahelise dintsantsi põhjal. (Arvestuse aluseks olev Euroopa Komisjoni poolt välja töötatud veebipõhine kalkulaator (<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/distance-calculator>) ei võimalda otsingut aadressi täpsusega.)

Punktis 24 tunnistatakse kehtetuks määruse § 24 lg 4, mis sätestab, et ühele isikule määratakse maksimaalselt kaks stipendiumi õppeaastas. Selleks, et kõik üliõpilase õigused oleks koos ühes paragrahvis, toodi vastav piirang § 18 lg 1 punkti 5. Seega puudub täiendavalt vajadus selle piirangu kehtestamiseks antud lõikes.

Punktidega 25 ja 26, analoogselt punktide 11–13 muudatusetele, millega kehtestati välisõpingute stipendiumi saaja õigused ja kohustused, muudetakse vastavat sätet ka õpirände stipendiumi all ning lisatakse stipendiumisaaja õigused selgelt ühte paragrahvi. Välja on toodud nii stipendiumi saaja õigused kui ka kohustused.

Punktide 27–29 muudatused puudutavad õpirände stipendiumi tagasinõudmist. Sarnaselt välisõpingute stipendiumi kohta sätestatud punktidele 16–19 käsitles määrus stipendiumi saaja kohustust teatud olukordades stipendium tagastada. Muudatusega sätestatakse see põhimõte läbi ameti õiguse stipendium tagasi nõuda.

Eelnõu § 1 punktidega 30–36 viiakse sisse muudatused on Euroopa Ülikool-Instituudi doktorandi stipendiumi (edaspidi *EUI stipendium*) andmise kohta. Kehtiva määruse kohaselt on amet kohustatud igal aastal vähemalt korra kuulutama välja taotlusvooru EUI stipendiumi saamiseks. EUI stipendium on aga erandlik stipendium selle poolest, et seda on võimalik taotleda üksnes nendel isikutel, kes on vastu võetud EUI doktoriõppesse. Seega ameti stipendiumi taotluse eelduseks on EUI poolne doktorandi vastuvõtu otsus, mistõttu ei ole otstarbekas kuulutada iga-aastaselt välja taotlusvoor, kui on ette teada, et ühtegi kandidaati ei ole. **Punktis 30** muudetakse määruse § 29 lg 1 ning halduskoormuse vähendamiseks kaotatakse ameti kohustus iga-aastaselt välja kuulutada taotlusvoor. Seda tehakse edaspidi üksnes juhul, kui on teada, et keegi on võetud vastu juba EUI doktoriõppesse. Itaalias Firenzes asuva EUI

asutasid Euroopa Ühenduse liikmesriigid ja Eesti ühines sellega 2005. aastal. Seega on Eestil kohustus vastavat stipendiumi välja anda. Kokku on Eesti toetanud 16 doktorandi õpinguid EUIs.

Punktiga 31 täpsustatakse määrust EUI stipendiumi taotlemiseks vajalike andmete dokumentide esitamise osas sarnaselt välisõpingute stipendiumi osas tehtud muudatusega (punktid 3-5).

Punkti 33 muudatusega suurendatakse senist EUI stipendiumi määra. Hetkel kehtiva määruse kohaselt on stipendiumi suuruseks 1470 eurot. Stipendiumi suurendatakse määruse muudatusega 1620 euronil tulenevalt EUI kõrgeima otsustuskogu otsusest suurendada EUI poolt doktorandile doktoriõppe viimasel aastal makstavat stipendiumi alates 1. jaanuarist 2025, põhjuseks elamiskulude kallinemine Firenzes. EUI liikmesriigid on kokku lepinud, et riikide poolt õpingute esimeseks kolmeks aastaks eraldatav stipendium on vähemalt sama suur kui EUI poolt määratav stipendium.

Lisaks muudetakse **punktiga 34** stipendiumi maksmise aega, mis kehtivas määruses on sätestatud nominaalse õppeaja lõpuni, kuni 48 kuud. Vastavalt EUI liikmesriikide kokkuleppele maksavad EUI liikmesriigid sh Eesti oma doktorantidele EUI stipendiumi kolm õppeaastat ehk 36 kuud ning Instituut maksab neljanda õppeaasta stipendiumi liikmesriikide osamaksust. Seega muudetakse määruse § 33 lg 4 ning EUI stipendiumi maksmise perioodiks sätestatakse 36 kuud.

Muudatused **punktides 32, 35 ja 36** on analoogsed juba välisõpingute ja õpirände stipendiumite muudatustega, et oleks tagatud läbivalt ühtne lähenemine sõltumata stipendiumi liigist. Seni puudusid EUI stipendiumi puhul osad välisõpingute regulatsioonis sätestatud alused stipendiumi väljamakse tegemise kohta ning seega muudetakse määruse § 33 lõiget 6 ning EUI stipendiumile kehtivad välisõpingute stipendiumiga samasugused tingimused stipendiumi komponentide ja maksmise osas.

Punkt 37 muudatusega asendatakse senine lisa 2 uue lisaga 2, kus täpsustatakse ühte ebatäpsust, mis seni oli kehtivas lisas.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määruse tulemusena väheneb ameti halduskoormus, kuna enam ei ole kohustust formaalselt kuulutada välja taotlusvooru EUI stipendiumile olukorras, kus ei ole ühtegi kandidaati. Teiseks määruse mõjuks on võimalik stipendiaatide arv: kuna EUI toetuse summa tõuseb, siis võiks see olla ka motiveerivam kandideerida EUI doktorantuuri.

Lisaks täpsustatakse praktika käigus ja eelkõige Haridus- ja Noorteameti praktilistest kogemustest tulenevate ettepanekute alusel määruse erinevaid sätteid, et muuta määruse rakendamine selgemaks ning arusaadavamaks erinevatele osapooltele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse mõju riigieelarvele sõltub kandideerivatest üliõpilastest. Ühel aastal ühele stipendiaadile tehtav makse suureneb aastast 1800 euro võrra.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub uuest õppeaastast ehk 1. septembrist 2025.a.

7. Eelnõu koostamine

Eelnõu esitatakse koostamiseks Rahandusministeeriumile ning Haridus- ja Noorteametile.

Margus Haidak

kõrghariduspoliitika ja elukestva õppe osakonna juhataja